

Posudek vedoucího diplomové práce Terezy Vacíkové
„Kritické zhodnocení teorie čarodějnictví u Mary Douglas“
předkládané v roce 2013 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

Cílem práce je prozkoumat aplikovatelnost teorie skupiny a sítě antropoložky Mary Douglas na problematiku čarodějnictví. Autorka využila toho, že se stejně jako Mary Douglas zabývá především africkým prostorem, a proto si jako svůj testovací materiál zvolila čtyři africké společnosti (Zandové, !Kungové, Čewové, Ašantové), jejichž sociální strukturu a kosmologii analyzuje a snaží se na ni pohlížet prismatem teorie skupiny a sítě.

1) Struktura argumentace (8 bodů)

Základní struktura je jasná a přehledná. Autorka nejprve stručně představuje teorii skupiny a sítě, poté podává obecný úvod do problematiky afrického čarodějnictví, načež analyzuje čtyři zvolené společnosti. Nejprve vždy analyzuje sociální strukturu dané společnosti, poté její kosmologii a nakonec podává souhrnný rozbor, který se snaží mapovat korelaci mezi obojím a pohlížet na ni z perspektivy metody skupiny a sítě. V závěru je pak shrnuto, co pro práci s touto metodou vyplývá a jaká úskalí se s ní mohou pojít.

Zcela průzračná je argumentaci i uvnitř jednotlivých částí. Autorka dokáže psát stručně, ale přitom srozumitelně. Práce nikdy neztrácí ze zřetele svůj cíl, k němuž směřuje jasně a promyšleně. Závěr je v mých očích modelovou ukázkou toho, jak mají závěry vypadat.

2) Formální úroveň (5 bodů)

Formální úroveň je asi jedinou drobnější slabinou práce. Nejnápadnějším nedostatkem je absence teček na konci mnoha poznámek pod čarou (každá poznámka, byť sestávající jen z odkazu, je věta, a proto musí končit tečkou). Syntax bibliografických odkazů je vcelku promyšlená, menší chybičky sice občas obsahuje, ale jsou zanedbatelné. Větší péči by si zasloužila typografie: z konců řádků by bylo dobré odstranit jednopísmenné spojky a předložky, dlouhé citáty by pro přehlednost bylo vhodnější odsadit. Jazyk práce je slušný, místy by možná mohl být uhlazenější, nicméně v zásadě oceňuji, že autorka píše přímočaře a vyhýbá se nabubřele akademickému vyjadřování.

3) Práce s prameny (8 bodů)

Práce s prameny je v jistém smyslu nejproblematictější aspektem práce: autorka sama žádný výzkum v Africe nedělala a čerpala pouze ze sekundární literatury, z níž ovšem často nebylo snadné všechny informace získat, neboť i špičkoví antropologové často mapují jen omezený okruh témat. Autorka si nicméně tohoto problému byla dobře vědoma a v mezích svých možností s ním naložila nejlépe, jak mohla. Opírá se o velké množství kvalitních antropologických studií, a byť jistě k řadě témat existují i další, v ČR nedostupné práce, pro úroveň diplomové práce je množství použitých titulů více než dostačující. Autorka s nimi navíc zachází opatrně a kriticky – často např. v poznámkách vypočítává otázky, na něž použité práce neumožnily uspokojivě odpovědět, a jasně pojmenovává všechna omezení, které z toho pro její analýzu plynou.

4) Vlastní přínos (8 bodů)

Vlastní přínos je nepochybný již jen z toho důvodu, že se u nás africkým náboženstvím téměř nikdo systematicky nezabývá, a autorka si tak byla nucena prorážet svou vlastní cestu a učit se metodou pokusů a omylů. V tomto náročném úkolu obstála velmi dobře a její práce na mě působí velmi solidně. Mnohé kapitoly jsou zdánlivě pouhým shrnutím několika publikací, ve skutečnosti

je však toto shrnutí promyšleně podřizováno celkovému plánu práce a rozhodně není nijak mechanické. Originální je ostatně již základní koncepce, která čarodějnictví zkoumá komparativním způsobem z perspektivy teorie skupiny a sítě.

5) *Obecný přesah práce (7 bodů)*

Práce je nepochybně zajímavá a inspirativní pro jakéhokoli antropologicky zaměřeného religionistu. Je věnována testování teorie, která má velký potenciál pro religionistické srovnávání náboženských představ různých společností, zároveň však nikdy vlastně nikým systematicky testována nebyla. Autorka s touto teorií pracuje velmi citlivě, je si vědoma jejích drobných nuancí i mezi a podává výbornou ukázkou toho, jak její kvalitní aplikace může vypadat.

Drobnou výtkou může být snad jen možná přece jen příliš jednostranný funkcionalistický ráz práce, kdy jsou všechny náboženské představy zkoumány převážně jen z hlediska funkce, kterou plní pro sociální komunikaci. Tento přístup sice z metody Mary Douglas přirozeně plyne a dotýká se nepochybně jádra toho, oč v čarodějnictví jde, nicméně v něčem je přece jen trochu zjednodušující. Trochu např. podceňuje častou patologičnost čarodějnictví, které mnohdy (např. ve velkoměstských slumech) k fungování společnosti už nijak viditelně nepřispívá, ale naopak ji vrhá do bludného kruhu, z něhož je obtížné se vymanit. Autorka sice v závěru vhodně na čarodějnictví aplikuje slavný výrok Edmunda Leache, který rituál označil nejen za nástroj integrace, ale stejně tak i za nástroj rozkladu, nicméně druhý z těchto momentů příliš nereflektuje, resp. vyzdvihuje jen jeho pozitivní funkci prostředkování změny. Zároveň plně nedoceňuje liminální a „jinakostní“ aspekt čarodějnictví, který je pochopitelně pro religionistu nejzajímavější.

Práce splňuje všechny nároky kladené na bakalářskou práci, a proto ji navrhuji přijmout k obhajobě a hodnotím ji 36 body, tj. jako *výbornou*.

V Praze, 8. 9. 2013

Doc. Radek Chlup, PhD.